

УДК: 159.9: 124.2-124.5: 392.3

orcid.org/0000-0003-3330-912x

doi.org/10.5281/zenodo.400686

С.Є. Сосніхіна

Національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ СІМЕЙНИМ СТАТУСОМ

У представлений статті розглянуті поняття «смысл» та «цінності» на основі теоретичного аналізу науково-методичної літератури. Визначена структура ціннісно-смыслової сфери особистості у контексті різноманітних вітчизняних та зарубіжних психологічних теорій. Досліджені особливості ціннісно-смыслової сфери студентської молоді, що перебувають в офіційному шлюбі та незареєстрованій формі співжиття.

Ключові слова: смысли, цінності, особистісний смысл, ціннісно-смыслова сфера, шлюбно-сімейний статус, студенти.

С.Е. Соснихина

ОСОБЕННОСТИ ЦЕННОСТНО-СМИСЛОВОЙ СФЕРЫ СТУДЕНТОВ С РАЗНЫМ СЕМЕЙНЫМ СТАТУСОМ

В представленной статье рассмотрены понятия «смысл» и «ценности» на основе теоретического анализа научно-методической литературы. Определена структура ценностно-смысловой сферы личности в контексте различных отечественных и зарубежных психологических теорий. Исследованы особенности ценностно-смысловой сферы студенческой молодежи, которые состоят в официальном браке и незарегистрированной форме сожительства.

Ключевые слова: смыслы, ценности, личностный смысл, ценностно-смысловая сфера, брачно-семейный статус, студенты.

S.Ye. Sosnikhina

FEATURES OF VALUE-SEMANTIC SPHERE OF STUDENTS WITH DIFFERENT MARITAL STATUS

In the submitted article the concepts «sense» and «values» on the basis of the theoretical analysis of scientific and methodical literature are considered. The structure of the value-semantic sphere of personality in the context of various native and foreign psychological theories is defined. Features of the value-semantic sphere of students who are in the official marriage and in unregistered form of cohabitation are investigated.

Keywords: meanings, values, personal sense, value-semantic sphere, matrimonial status, students.

Постановка проблеми. Ціннісно-сміслова сфера – це одна з найважливіших характеристик особистості. Психологічним базисом ціннісно-сміслових орієнтацій людини виступає багатогранна структура потреб, мотивів, інтересів, цілей, ідеалів, переконань, світогляду, що утворюють спрямованість особистості та виражають соціально-детерміноване відношення індивіда до оточуючої дійсності.

Більшість науковців трактують ціннісно-сміслові орієнтації як центральну позицію людини, що впливає на спрямованість і зміст соціальної активності, загальний підхід до оточення та самого себе, надають сенс і напрямок діяльності людини, визначають його поведінку і вчинки.

Студентство є певною групою, яка включена в соціальну сферу учнівської молоді. На даний період провідним видом діяльності є навчальна-професійна. Сучасна молодь прогресивного світу, наряду з отриманням професійних якостей обирає як традиційний шлюб так і незареєстроване співжиття. Однак, у представлених наукових здобутках недостатньо обґрунтовано особливості ціннісно-сміслових орієнтацій студентів з різним сімейним статусом. Тому існує необхідність виділити відмінності ціннісно-смілової сфери студентів в залежності від моделі шлюбно-сімейних стосунків.

Цілі статті:

1. Провести теоретичний аналіз поняття «смісл» у науковій літературі.
2. Описати структуру ціннісно-смілової сфери особистості у контексті різноманітних психологічних теорій.
3. Дослідити особливості ціннісно-смілової сфери студентів в залежності від сімейного статусу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє виділити декілька напрямлень: одні з них стосуються ціннісно-смілових орієнтацій особистості [3; 4; 9], в інших роботах розглядаються особливості сім'ї студентської молоді [6; 8].

У ряді досліджень зазначається, що юнацький вік (16-21 рік) сприятливий для утворення ціннісних орієнтацій, цінностей, становлення світогляду, вироблення певного ставлення до навколишньої дійсності [1].

Ціннісні орієнтації особистості мають смислову природу, зміст і його структуру. У вітчизняній психології використовується поняття: «сміслові освіти» (О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, В.К. Вілюнас); «сміслова сфера особистості» (Є.З. Басіна, Б.С. Братусь); «особистісні смисли» (Б.С. Братусь, Д.О. Леонт'єв); «ціннісно-сміслова сфера особистості» (Д.О. Леонт'єв, О.В. Серий, О.С. Шаров, М.С. Яницький); «ціннісно-сміслові орієнтації» (О.Г. Асмолов, І.А. Килина, О.Н. Попов).

Виклад основного матеріалу. Поняття «особистісний смисл» таке ж об'ємне за значенням як і термін «ціннісні орієнтації» і займає особливе місце у дослідженнях гуманітарних наук. Цю дефініцію можна зустріти у працях філософів (Ф. Ніцше, Ж.-П. Сартр, М. Хайдегер), естетів (Р. Ингардер, М.М. Бахтін), соціологів (М. Вебер, Дж. Мід), лінгвістів та інших суміжних дисциплінах.

У психології поняття «смисл» нерозривно пов'язане з гармонічним розвитком особистості. Особистісний смисл визначають як «індивідуалізоване відображення справжнього відношення особистості до тих об'єктів, заради яких відбувається діяльність, усвідомлюване як «значення-для-мене» засвоєваних суб'єктом безособових знань про світ, що включають поняття, вміння, дії і вчинки, що здійснюються людьми, соціальні норми, ролі, цінності та ідеали» [5, 192].

Виділяється ряд складових смислових систем:

- смислові мотиви, які спонукають людину до діяльності;
- ставлення людини до дійсності, що реалізується через діяльність та має для нього суб'єктивну цінність (значимість);
- смислові установки, що виражають особистісний сенс;
- вчинки і дії особистості, регульовані смисловими установками.

У даній науковій роботі ми спираємось на праці деяких вітчизняних та зарубіжних вчених.

Саме поняття смислу в наукову психологію було введено З. Фрейдом [10]. Психоаналітик стверджував, що будь-яка активність людини (мислення, сприйняття, пам'ять і уява) визначається інстинктами. Вплив останніх на поведінку може бути як прямим, так і непрямим, замаскованим. Люди поведуться так чи інакше тому, що їх спонукає несвідома напруга – їх дії мають на меті зменшення цієї напруги. Інстинкти є «кінцевою причиною будь-якої активності» [11, 116].

Дослідники, що визначали смисл у якості структурного елементу свідомості та діяльності, вважають, що смисл необхідно уявляти як множинний об'єкт, фактор функціонування механізмів свідомості та діяльності індивіда.

За думкою Д.О. Леонтьєва, таке розуміння можна розглядати у трьох вимірах:

1. Смисл дій та ситуацій залежить від об'єктивних відношень.
2. Смисл – це суб'єктивна інтерпретація дій та ситуацій.
3. Смисл залежить від соціуму, розглядається в площині міжособистісних відносин.

Отже, на думку Д.О. Леонтьєва, проблему сенсу потрібно розглядати в двох незалежних площинах. В одній сенс трактується як вища інтегра-

тивна основа особистості, в іншій – як структурний елемент свідомості і діяльності. У кожній площині виділяють три групи. Підрозділи кожного з двох напрямків виявилися тісно взаємопов'язані між собою. Таким чином смисли необхідно розглядати у таких площинах:

1. Роль і функції смислу в діяльності особистості.
2. Реальність у якій існує смисл.
3. Система відносин, що породжує смисл як психологічну реальність.

У працях вітчизняних корифеїв психології (О.М. Леонтьєв, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, Б.С. Братусь, Д.О. Леонтьєв) зустрічається найбільш повне висвітлення поняття «смысл». При цьому спостерігається подібність ідей про систему цінностей людини та її особистісних смислів з представниками екзистенціально-гуманістичного напрямку.

Смысл – це вираження відношення суб'єкта до явищ об'єктивної дійсності. Наші вчені запропонували принципово новий підхід у розумінні концепції смислу. Характерним для цієї теорії є проблема смислу, як конкретної психологічної дефініції, була розкрита у результаті аналізу явищ не в призмі свідомості, а у житті та діяльності особистості, взаємодії з оточуючим світом. Аналізуючи структуру людської діяльності, встановлюючи об'єктивні зв'язки між її компонентами, О.М. Леонтьєв довів, що смисл утворюється у результаті відображення суб'єктом відносин, що існують між ним і тим, на що спрямовані його дії як на свій безпосередній результат (мета). Саме ставлення мотиву до мети, вказує О.М. Леонтьєв, породжує особистісний смисл, підкреслюючи при цьому, що змістовторна функція в цьому відношенні належить мотиву. З'являючись в діяльності, смисл стає одиницями людської свідомості, її «утвореннями». В рамках свідомості смисл вступає у відносини з іншими його компонентами, а саме зі значеннями, виражаючись через останні.

Говорячи про усвідомлення, рефлексії найбільш загальних смислових утворень, Б.С. Братусь використовує поняття «особистісні цінності», відрізняючи їх від особистісних смислів, які, на його думку, далеко не завжди носять усвідомлений характер. За його словами, «особистісні цінності – це усвідомлені і прийняті людиною загальні смисли його життя». Вчений акцентує увагу на розділенні усвідомлених сенсів життя і декларованих, «називних» цінностей, «не забезпечених «золотим запасом» відповідного смислового, емоційно-пережитого, яке обумовлює особистісне ставлення до життя, оскільки такого роду цінності не мають прямого відношення до смислової сфери» [2, 89-90].

Б.С. Братусь вважає, що людина має справу не з одним смислом, а зі складною ієрархією динамічних смислових систем. На його думку, смислова сфера особистості має декілька рівнів [2; 3].

Нульовий рівень – це власне прагматичні, ситуаційні смисли, які визначаються самою предметною логікою досягнення мети в даних конкретних умовах. Перший рівень особистісно-сислової сфери – егоцентричний рівень, в якому вихідним моментом є зручність, особиста вигода, престижність і т.д. Другий рівень – групоцентристський. Визначальним смисловим моментом відношення до дійсності на цьому рівні стає близьке оточення людини, група, яку вона або ототожнює з собою, або ставить її вище себе в своїх інтересах і прагненнях. Третій рівень включає в себе колективні, громадські і загальнолюдські (власне моральні) смислові орієнтації. Використовуючи прийнятий в психології термін, цей рівень можна назвати просоціальним.

Ціннісно-сислова сфера має конкретну структуру, однак погляди на її складові елементи можуть різнитися. Представлення вітчизняних та зарубіжних наукових поглядів щодо структури цінностей відрізняються. У зв'язку з цим виникає необхідність детального розгляду сучасних підходів до визначення змісту смислової сфери особистості.

Один із перших, хто почав вивчати цінності на емпіричному рівні, був американський психолог М. Рокич. Він виділяв два класи цінностей:

1. Термінальні цінності – узгодження, що деякі кінцеві цілі індивідуального буття, відповідно до особистісної та соціальної точок зору, мають право на те, щоб до них прагнути.

2. Інструментальні цінності – уявлення про те, що конкретний образ дій (наприклад, чесність, відповідальність), відповідно до особистісних та соціальних стереотипів, є вибіркоким в будь-якій ситуації [15].

Спираюсь на запропоновані положення, у 1991 році І.Г. Сенін запропонував власну трактовку термінальних цінностей. Автор пропонує розглядати цінності відносно сфери життєдіяльності: професіоналізм, навчання, сімейне життя, громадська активність, розваги. Треба зазначити, що прояв цінностей у даних сферах відрізняється – це доведено рядом інших вчених, що використовували методику у різних дослідженнях. Наведемо список термінальних цінностей: власний престиж, високе матеріальне положення, креативність, активні соціальні контакти, саморозвиток, досягнення, духовна задоволеність, збереження власної індивідуальності [7].

Ізраїльський науковець Ш. Шварц та У. Білські запропонували концептуальну модель цінностей. На основі «Всесвітнього дослідження цінностей» було зроблено значний внесок до теоретичних представлень ціннісних орієнтацій різних представників народів миру. Було проведено структурування цінностей в залежності від мотиваційних типів і цілей і описано динамічну взаємодію цінностей різних типів.

1) Цінності – це поняття або вірування. Вони не є об'єктивними. При активізації цінностей, вони зазнають впливу емоційної сфери.

2) Цінності – це бажані кінцеві стани або моделі поведінки.

3) Цінності мають трансцендентну природу, не обмежуються конкретною дією або ситуацією. Наприклад, слухняність відноситься до сім'ї, школи, друзів.

4) Цінності – це стандарти соціальної та особистісної взаємодії. Керують вибором або оцінкою людей, поведінки і подій;

5) Цінності впорядковані за відносною важливістю. Впорядкований вибір цінностей формує систему ціннісних уподобань та пріоритетів. Різні культури та люди мають конкретну систему цінностей [13].

Ш. Шварц вважав, що головна відмінність цінностей базується на мотиваційному компоненті. Відповідно до цього, цінності згрупували відповідно до цілі, які вони задають: влада, досягнення, гедонізм, стимул, саморегуляція, універсалізм, прихильність, традиція, комфорт, безпека.

Твердження про те, що «конкретний прояв цінностей у поведінці людини залежить від особливостей всієї сукупності значимих цінностей, тобто цілісної структури цінностей даної особистості», говорить, що дана структура є цілісною динамічною системою.

Р.М. Шаміонов пропонує розглядати ціннісно-сислову сферу особистості як деякий простій з невизначеною кількістю ціннісно-сислових одиниць. Деякі з цих складових знаходяться в статичному стані і є актуальними у даний відрізок часу. Інші ж цінності динамічні і переміщуються в залежності від зміни ситуації. Вчений відзначає, що подібні зміни характерні для певних вікових етапів особистості: «сислове самовизначення особистості, засноване на поведінці, відносинах та переживаннях не може бути охарактеризоване в поняттях статички» [12].

Аналогічно розуміє аксіологічну сферу Л.Б. Ерштейн [14]. Він зазначає, що цінності першого порядку менш рухливі, ніж цінності інших рівнів. Дослідник класифікує цінності на групи і виділяє життєві сфери, де можуть проявлятися цінності: здоров'я, особисте життя, сім'я, професійна діяльність, інтелектуальна сфера, духовний розвиток, соціум, захоплення.

В юнацькому віці складаються найголовніші компоненти структури особистості, такі як характер, здібності, світогляд: все це є психологічними передумовами для успішного входження в світ дорослого, самостійного життя. В процесі навчально-професійної діяльності юнаки, а в нашому випадку студенти, враховуючи змістовний компонент ціннісно-сислових орієнтацій дорослого суспільства, вибудовують свої взаємини з навколишнім світом, самовизначаються до цінностей цього світу, при цьому формуючи власні ціннісно-сислові орієнтації.

В даний час студентство є новим поколінням, яке виросло в умовах пострадянського простору. Які ж цінності вибирає це покоління? В чому для них сенс життя? Чим характеризуються ціннісно-сислові орієнтації

сучасного студентства? Чи відрізняються цінності студентів в залежності від сімейного статусу?

Нами проведено дослідження, однією з цілей якого було виявлення особливостей ціннісно-сміслових орієнтацій особистості студентів з різним сімейним статусом, що навчаються на різних курсах Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Вибірка дослідження становила 122 особи: з яких 58 осіб перебували на момент навчання у Вузі в офіційному шлюбі, 64 осіб знаходились у неофіційній моделі шлюбно-сімейних стосунків (незарєєстроване співжиття). В дослідженні використовувалися наступні методики: методика «Ціннісні орієнтації» (автор М. Рокич) та методика «Рівень співвідношення цінності та доступності у різних життєвих сферах» (автор О.Б. Фанталова).

Методика «Ціннісні орієнтації» заснована на прямому ранжуванні списку цінностей. М. Рокич розрізняє два класи цінностей: термінальні та інструментальні. Цей поділ відповідає традиційному поділу на цінності-цілі і цінності-засоби. Респондентам були пред'явлені два списки по 18 цінностей, які вони повинні були проранжувати за значимістю та поставити навпроти кожної степінь її реалізації на момент випробування. Обробка даних проводилася за допомогою методів математичного аналізу, в результаті якого були отримані наступні дані.

За показниками методики М. Рокича (таблиця 1) серед обох досліджуваних груп найважливішими виявились як конкретні цінності (здоров'я, наявність хороших та вірних друзів), так і абстрактні (любов, життєва мудрість). Відмінність спостерігалась у цінності «матеріально забезпечене життя» яку обрали лише респонденти групи 1. Також для всіх досліджуваних основними є цінність особистого щастя (щасливе сімейне життя). Цінність професійної сфери (цікава робота) також займає перше місце в обох групах, а цінність «активне діяльне життя» виявились значимими лише для респондентів групи 2.

Розглянемо ступінь реалізованості в житті термальних цінностей. Як видно з таблиці 1, в переважна більшість цінностей в групі досліджуваних реалізована на середньому рівні 60-70%. Виключенням є лише цінність «щастя інших» що має степінь реалізації нижче середнього. Однак, така цінність як «цікава робота» займає перше місце серед виборів досліджуваних груп, але має низьку степінь реалізації. На нашу думку, така тенденція пояснюється тим, що більшість студентів ще не мають стабільної роботи або взагалі не працюють.

Серед інструментальних цінностей найбільш для обох груп досліджуваних виявились цінності спілкування (вихованість, чесність та життєрадісність) та цінність справи (акуратність), що займають перші місця в загальному списку.

Таблиця 1

Ієрархія ціннісних орієнтацій та їх реалізованість у студентів з різним сімейним статусом (термінальні цінності)

Цінності-цілі	Середні показники за групами			
	Значимість		Реалізованість %	
	Група 1	Група 2	Група 1	Група 2
Активне діяльне життя	6	5	63,7	63,3
Життєва мудрість	4	4	51	50
Здоров'я	1	1	69	70
Цікава робота	5	5	41,2	39,3
Краса природи та мистецтва	18	17	47	48
Любов	2	2	67,9	63,8
Матеріально забезпечене життя	3	7	55,1	56,1
Наявність хороших та вірних друзів	3	3	73	73
Суспільне покликання	18	15	59	57
Пізнання	12	12	59,3	59
Продуктивне життя	11	9	56,7	56,7
Розвиток	10	10	61,2	61
Розваги	15	15	59,8	60,6
Свобода	12	12	68	67
Щасливе сімейне життя	1	1	55,5	52,3
Щастя інших	18	18	43,4	41,6
Творчість	17	17	56,5	55,6
Впевненість у собі	6	9	67,1	66,4

Примітка: група 1 – офіційний шлюб, група 2 – незарєєстроване співжиття.

Також значимою для всіх опитуваних є цінність «освіченість», що належить до цінностей самоствердження. Це свідчить про амбітність сучасної студентської молоді та прагнення до отримання освіти та якісних професійних знань. Естетична цінність «відповідальність» займає 4 місце і є найбільш значимою для групи 1. У групі 2 ця цінність займає 8 місце, що свідчить про середній рівень її привабливості для даної категорії студентів. Щодо ступеня реалізованості в житті інструментальних цінностей, ми бачимо що більшість цінностей зі списку мають високий рівень реалізації. Однак, не можна напевне стверджувати про достатню достовірність таких даних, так як степінь реалізації є суб'єктивним у даному випадку. Найбільше реалізовані такі цінності як вихованість, відповідальність, чесність, чуйність, життєрадісність.

Таблиця 2

Ієрархія ціннісних орієнтацій та їх реалізованість у студентів з різним сімейним статусом (інструментальні цінності)

Цінності-засоби	Середні показники за групами			
	Значимість		Реалізованість %	
	Група 1	Група 2	Група 1	Група 2
Акуратність	2	2	78	76,6
Вихованість	1	1	81,8	80,4
Високі запити	18	18	55,5	54,9
Життєрадісність	3	3	76	75
Старанність	16	9	72,9	72,3
Незалежність	15	13	67,6	66,7
Непримиренність до недоліків у собі та інших	18	18	53,1	52
Освіченість	2	2	68	67
Відповідальність	4	8	79,7	78
Раціоналізм	12	12	72	70
самоконтроль	9	7	69,1	69
Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів	15	15	71	71
Тверда воля	13	13	68	67
Терпимість	10	10	67	68
Чесність	1	1	81	80
Чуйність	15	15	79,5	77,8
Широта поглядів	14	16	73	73
Ефективність у справах	9	9	72,9	71,1

Примітка: група 1 – офіційний шлюб, група 2 – незареєстроване співжиття.

Найменший відсоток у такої цінності, як непримиренність до недоліків у собі та інших – 53,1% та 52% відповідно. Також цінність «освіченість» що займає 2 місце має середній рівень реалізованості – 68% у групі 1 та 67% у групі 2. Цей показник можна пояснити тим, що більшість студентів ще не закінчили університет на момент проведення дослідження.

Наступним етапом нашого дослідження було виявлення розбіжностей ціннісно-сислової сфери студентів. Методика О.Б. Фанталової «Рівень співвідношення цінності і доступності у різних життєвих сферах» призначена для розпізнавання внутрішніх конфліктів між «цінністю» і «доступністю» в одній або декількох життєво важливих сферах.

Для будь-якої життєво важливої сфери можна виділити кілька типових варіантів такого взаємозв'язку. А саме:

1. Ц та Д повністю збігаються.
2. Ц та Д в значній мірі збігаються.
3. Ц і Д в значній мірі розходяться, і така розбіжність має два варіанти:
 - 3А. Ц перевищує Д ($C > D$);
 - 3Б. Д перевищує Ц ($C < D$);
4. Ц і Д повністю розходяться.

Таким чином, основний психометричною характеристикою даної методики є показник «Цінність – Доступність» (Ц-Д), що відображає ступінь внутрішнього дискомфорту і блокади, що функціонують в мотиваційній сфері ціннісно-сислових утворень.

Стан внутрішнього конфлікту – означає стан розриву в системі «свідомість – буття», а саме розриву між потребою в досягненні внутрішньо значущих ціннісних об'єктів і можливістю такого досягнення в реальності. Індекс розбіжності Ц-Д виступає індикатором внутрішніх конфліктів у мотиваційній сфері людини (якщо $C > D$), або «внутрішнього вакууму» (якщо $C < D$). Глибина внутрішнього конфлікту виникає при цьому як психологічна незадоволеність і завжди матиме в цьому методичному підході точні якісні і кількісні показники.

Респондентам був наведений списки з 12 цінностей, які вони повинні були порівняти між собою за критеріями привабливості цінності та її доступності.

З таблиці 3 видно, що серед цінностей, які рівномірно співвідносять за параметрами «цінність-доступність» (норма) виявились: «цікава робота», «впевненість у собі», «свобода як незалежність у вчинках». Отже можна зазначити, що студенти задоволені професійною самореалізацією на даний момент. Також досліджувані настільки визнають цінність у впевненості у собі та власну свободу, наскільки виявляють у власному житті.

Група цінностей, що утворюють внутрішній вакуум, складається: активне діяльне життя, здоров'я, краса природи та мистецтва, наявність хороших та вірних друзів, пізнання, творчість. Внутрішній вакуум являє собою таке співвідношення цінностей та їх доступності, при якому цінності нижніх рангів повністю не задовольняються, тобто особистість не цінує те, що має. Потреби у пізнанні та творчості виступають малозначимими. Так, досліджувані повною мірою задоволені мірою активності себе у житті, однак можливість бути активним вони цінують недостатньо.

Внутрішній вакуум, характерний для співвідношення цінності «здоров'я», свідчить про те, що досліджувані у цілому задоволені станом власного здоров'я, хронічні або вікові хвороби їх не турбують, тому міра її задоволення перевищує попит у ній.

Показники цінності та їх доступності у студентів з різним сімейним статусом

Цінності-засоби	Середні показники за групами					
	Цінність		Доступність		Індекс розходження	
	Група 1	Група 2	Група 1	Група 2	Група 1	Група 2
Активне діяльне життя	3	4	6	6	-2	-2
Здоров'я (фізичне та психічне)	8	9	6	6	2	3
Цікава робота	5	5	5	5	0	0
Краса природи та мистецтва	1	1	4	5	-3	-3
Любов	8	8	7	7	1	1
Матеріально забезпечене життя	6	6	3	3	3	3
Наявність хороших та вірних друзів	6	7	7	7	-1	-1
Впевненість у собі	6	6	5	6	0	0
Пізнання	5	5	6	6	-2	-2
Свобода як незалежність у вчинках	5	5	5	5	0	0
Щасливе сімейне життя	10	9	6	5	4	4
Творчість	3	3	6	6	-3	-3

Примітка: група 1 – офіційний шлюб, група 2 – незареєстроване співжиття.

Група цінностей, що утворюють внутрішній конфлікт, складається: здоров'я, любов, матеріально забезпечене життя, щасливе сімейне життя. Такі результати свідчать, що респонденти мають недостатній рівень матеріального забезпечення, що скоріше пов'язаний з економічною ситуацією у країні та неспроможністю самозабезпечення через навчання в університеті. Конфлікт у цінностях любов та щасливе сімейне життя говорить скоріш за все про наявність конфліктів на побутовому рівні та рівень низький матеріального забезпечення. Результати даної методики не виявили розбіжностей у показниках для обох груп досліджуваних.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, смисл – це вираження ставлення суб'єкта до явищ об'єктивної дійсності, змін навко-

лишнього світу, власної діяльності і вчинків оточуючих людей, до результатів творчості, до краси навколишнього світу. Прагнення людини до смислу виступає однією з найважливіших потреб, задоволення якої, на нашу думку, визначається здатністю взяти на себе відповідальність, віру у здатність здійснювати контроль над своєю долею. Ключовим показником наявності особистісного смислу є осмисленість життя.

В концепціях дослідників аксіологічної сфери представлена велика варіативність у відборі тих або інших цінностей. Автори наштовхуються на серйозну проблему – можливих цінностей велика кількість, практично все, що знаходиться у свідомі людини, може бути цінністю для неї. Вчені намагаються виділити деякі спільні категорії, що могли б описати більшу частину дисперсії ціннісного поля.

Дослідження ціннісно-сміслової сфери студентів виявило, що як в офіційному шлюбі так і в незареєстрованій формі співжиття переважають такі цінності-цілі як здоров'я, любов, наявність хороших та вірних друзів, життєва мудрість, цікава робота. Серед особистісних якостей головними є вихованість, акуратність, освіченість, чесність, життєрадісність, що належать до групи естетичних цінностей та цінностей спілкування.

Однак, результати досліджень показали деякі відмінності. Цінності «матеріально забезпечене життя» і «відповідальність» є важливішою для студентів що перебувають в офіційному шлюбі, а цінність «активне діяльне життя» для студентів, що знаходяться у незареєстрованій формі шлюбно-сімейних стосунків.

Дослідження виявило наявність внутрішніх конфліктів та вакууму серед групи цінностей. Так, досліджувані повною мірою задоволені мірою активності себе у житті та станом власного здоров'я. Але студенти мають недостатній рівень матеріального забезпечення, що спричинює наявність конфліктів у побутовій та емоційній сферах шлюбно-сімейних стосунків.

На подальший розвиток заслуговують додаткові психологічні дослідження у сфері ціннісно-сміслових орієнтацій студентської молоді. На нашу думку на увагу заслуговує семантичний аналіз понять «шлюб», «сім'я», «любов», «щастя» та «кар'єра» та їх місце у смисловій сфері студентів із різним сімейним статусом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безумова Л.Г. Изменение ценностей в смысловой сфере личности студентов в процессе их обучения в вузе / Л.Г. Безумова, Н.Н. Ярушкин // Вестник Самарской гуманитарной академии. — 2008. — № 1 (3). — С. 70-81.

2. Братусь Б.С. Аномалии личности / Б.С. Братусь. — М: Мысль, 1988. — 301 с.

3. Калугин А.Ю. Ценностная направленность личности как выражение смыслообразующей активности: динамика и функции в структуре интегральной индивидуальности (на материале студенчества): дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Калугин Алексей Юрьевич. — Пермь, 2015. — 179 с.

4. Медянова О.В. Когнітивні складові як чинник розвитку ціннісної сфери особистості студента-медика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / О.В. Медянова. — Одеса, 2013. — 20 с.

5. Психологія: словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. — 2-е изд. — М.: Политиздат, 1990. — 494 с.

6. Седих К.В. Психологія взаємодії систем: сім'я та освітні інституції / К.В. Седих. — Полтава: Довкілля-К, 2008. — 228 с.

7. Сенин И.Г. Психодиагностика ценностно-ориентационной сферы личности как метод социально-психологического исследования: дис... канд. психол. наук: 19.00.05, 19.00.01 / Сенин Иван Геннадьевич. — Ярославль, 2000.

8. Скоромна О.П. Студентська сім'я як об'єкт соціально-педагогічної діяльності / О.П. Скоромна // Соціальна педагогіка: теорія та практика. — 2013. — № 3. — С. 32-38.

9. Українське студентство в пошуках ідентичності: монографія / За ред. В.Л. Арбеніної, Л.Г. Сокурянської. — Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. — 520 с.

10. Фрейд З. Я и ОНО: труды разных лет [в 2-х т.] / З. Фрейд. — Т. 2. — Тбилиси: Мерани, 1991. — 425 с.

11. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. — СПб.: Питер, 1997. — 608 с.

12. Шамионов Р.М. Субъективное благополучие и ценностно-смысловые образования личности в профессиональной сфере / Р.М. Шамионов // Известия Саратовского университета. — 2006. — Сер. Педагогика. — Вып. 1/2. — С. 104-109.

13. Шварц Ш. Культурные ценностные ориентации: природа и следствия национальных различий / Ш. Шварц // Журнал Высшей школы экономики. — 2008. — Сер. Психология. — № 2. — С. 37-67.

14. Эршгейн Л.Б. Запретная теория ценностей: психологические и социологические следствия представления ценностей как динамических запретов: монография / Л.Б. Эршгейн. — СПб, 2008. — 122 с.

15. Rokeach M. The nature of human values / M.Rokeach. — New York: Free Press, 1973.

Надійшла до редколегії 02.03.2017